

KOMMENTARER: TRYGVE SÖDERLING

Det intersektionella ”hotet”

Kanske var det en storm i ett vattenglas. Men det är ändå helt unikt att ledningen för *Helsingin Sanomat* ödmjukt gör avbön och ber om ursäkt för en av sina ledartexter.

Ovanlig var också den kommentarstorm som ledde till tidningens U-sväng: den här gången var ämnet varken invandring eller klimatförändring, de vanliga glödheta konflikthärdarna, utan vetenskapsfilosofi och -politik. Många av de hundratals röster som yttrade sig på bland annat *HS* nätsidor hör till den akademiska nomenklaturen.

Var finns vetenskapens ”kärna” (om någon)? Hälften av den upprörda diskussionen orsakades av att *HS*-ledarticket verkade upprätta en rangordning med naturvetenskapernas solida kunskap i centrum och humaniora, samhälls- och konstämnen irrande någonstans i en tvivelaktig, ”ideologisk” periferi.¹

Inte konstigt att representanter för ’mjuka’ vetenskapsgrenar frågade sig om tidningens linje faktiskt är att nervärdera och misstänkliggöra deras typ av forskning.

1 ”Mitä kauemmas tieteen ytimeistä edetään yhteiskunnallisille, humanistisille ja lopulta taiteellisille aloille, sitä vähemmän akateemisessa kilpailussa on empiriaa ja sitä enemmän ideologiaa.” Ledare, ”Ilmiantoja ja tappouhkauksia korkeakoulussa”, nätrubrik: ”Professorin kirja paljastaa vasemmistoradikaalien likaiset temput” (”Angiveri och dödshot i högskolan”, ”Professorns bok avslöjar vänsterradikalernas smutsiga trick”), *Helsingin Sanomat* 3.4.2021.

Den korta ledartexten kan, om man vill, ses som ännu ett inslag i kampen mellan ”de två kulturerna”, en debatt som kemisten C.P. Snow aktualiserade i ett välkänt föredrag 1959. Humanister är okunniga om termodynamikens andra lag men anser – orättvist nog – att alla borde ha läst Shakespeare, klagade Snow och yrkade på mera naturvetenskap i skolorna. (Kanske är ett utslag av ett snowskt synsätt i dagens finländska utbildningsvärld att det, absurt nog, lönar sig för en gymnasist som vill komma in på humanistiska studielinjer att välja den övervärderade långa matematiken i stället för språk?)

Det var ändå inte C.P. Snows *The Two Cultures* som ledarredaktionens chef Saska Saarikoski hänvisade till, när han elva dagar senare kom ut som ledartextens författare (*HS* ledare är annars anonyma). I stället hänvisade han till Bruce Mazlish och Jacob Bronowskis *The Western Intellectual Tradition: From Leonardo to Hegel* (1960), som enligt ett av Saarikoski citerat stycke upprättar en pålitlighetens ”nerförsbacke” från till exempel fysik till samhällsvetenskap. Nu var den coronamärkta Saarikoski ändå beredd att erkänna ett mera jämbördigt förhållande: ”Vi behöver naturvetenskap för att broarna inte ska rasa, men vi behöver humaniora för att hindra människor från att bryta samman”.²

2 ”Erään pääkirjoituksen tarina”, nätrubrik: ”Yritin spekuloida pääkirjoituksessa sillä, miksi jotkut tieteet ovat alltiimpia ideologisille kiistoille kuin toiset – mutta

På samma uppslag som Saarikoskis avbön publicerade tidningens kulturavdelning en större enkät med vetenskapsfilosofier och professorer, som alla hårt kritiserade Saarikoskis/*HS* tankar. Som avslutning beklagade så tidningens chefredaktör Kaius Niemi kollegans ”obetänksamma, kolumnmässiga ordval” och försäkrade att tidningen snarare försvarar än angriper vetenskapsutövarna.³

Till att börja med kan man förstås undra hur arbetsrutinerna ser ut på ledarredaktionen på landets (och Nordens) största dagstidning, ifall ett enligt dem själva oförsvarligt slarvigt inlägg kan slinka över publiceringströskeln.

Dessutom var utspelet om ”kärn-” kontra ”perifer” vetenskaper inte den enda egendomligheten i Saarikoskis ledare, trots att det var den tanke han, inte helt övertygande, försökte förklara i sitt *mea culpa*.

Lika förbluffande var nog den släng mot ”ideologiska” inslag som enligt ledartexten ”återigen” väcker starka känslor på universiteten. ”*I centrum står den intersektionella ideologi som kommit från USA till Finland och som utmanar tänkesätt som ses som manliga, vita och västerländska.*”⁴

En särskild laddning fick begreppet ”ideologi” här genom att hela utgångspunkten för den korta ledartexten var skriften *Hassin paperit*, professor Antti Hassis postumt utgivna memoarer från hans tid i ledningen för Konstindustriella högskolan i Helsingfors. Hassi vittnar om sin ångest inför den

epäonnistuin” (”Historien om en ledartext”, på nätet ”Jag försökte i en ledare spekulera kring varför vissa vetenskapsgrenar är mera utsatta för ideologiska tvister än andra – men jag misslyckades”. ”Kommentti”, *HS* 14.4.2021.

- 3 Jaakko Lyytinen: ”HS:n pääkirjoituksesta nousi myräkkä”, nätrubrik: ”Tutkijat tyrmäivät HS:n pääkirjoituksen tiedekäsityksen – ’Asia on oikeastaan päinvastoin’” (”HS ledartext väckte en storm”, nätrubrik: ”Forskarna krossar vetenskapssynen i HS ledartext – ’Saken är egentligen tvärtom’”. *HS* 14.4.2021.
- 4 ”Hassin kirja ilmestyy keskelle tilannetta, jossa politiikka herättää taas kiihkeitä tunteita yliopistoissa. Keskiössä on Yhdysvalloista Suomeen saapunut intersektionaalinen ideologia, joka haastaa miehisinä, valkoisina ja länsimaisina pidetyt ajatustavat.” Ledaren ”Angiveri och dödshot”, *HS* 3.4.2021.

intensiva politiska påtryckning, inklusive telefonterror och dödshot, som en del av studenterna och lärarna utövade under en epok på 1970-talet. Det handlar om den så kallade taistoismens kulmination, om idealistiska men också makthungriga ungdomar, fjärrstyrda av det dåvarande finska kommunistpartiets mest Moskvatrogna minoritetsfraktion.

Hassis skrift är långt ifrån det första vittnesmålet om obehagliga drev i student- och kulturarbetarmiljöer under 1970-talet. Den här gången slog *HS* ändå upp recensionen som en spektakulär feature över två och en halv sida, illustrerad med dåtida demonstrationsplakat och flygblad.⁵

Ledarstickets huvudtes var alltså att intersektionellt tänkande är en ideologi fullt jämförbar med stalinistisk åsiktsterror. Läsarna gavs intrycket att denna amerikanska modefluga nu härskar med lika destruktiva konsekvenser för diskussionsklimatet också inom den finländska akademiska världen. Till den här delen kunde *HS*-ledaren lika gärna ha ingått i Grundfinnarnas partitidning *Perussuomalainen* – partiets ledare och chefsideolog Jussi Halla-aho skrämmer gärna upp sina väljare med halmdockor med krångliga namn och till dem hör just den åttastaviga termen *intersektionaalinen*.

Till det intryck *HS* gav av en aktuell och överhängande fara bidrog den färgstarka rubriksättning: i den tryckta tidningen ”Angiveri och dödshot i högskolan”, i nätversionen ”Professorns bok avslöjar vänsterradikalernas smutsiga trick”.

Det var knappast oväntat – om då möjligen inte för ledarskribenten Saarikoski själv – att så saftiga beten skulle piska upp diskussion i insändarspalten, på sociala media och i nät-*HS* kommentarfält under artiklarna. I de senare redovisade somliga liknande bittra minnen som Hassis från 70-talet. Andra tog givetvis tillfället i akt att hålla med *HS* och

-
- 5 Miska Rantanen: ”Anarkiaa Ateneumissa”, nätrubrik: ”Professori kirjoitti harvinaisen suorapuheisen todistuksen siitä, millaista oli saada vastaanansa opiskelijaradikaalit 1970-luvulla: ’Vieläkin näin tätä kirjoittaessani painajaisunia ja naamani rypistyi’” (”En professor skrev ett sällsynt frispråkigt vittnesmål om hur det var att få studentradikalerna mot sig under 1970-talet: ’Jag hade fortfarande mardrömmar när jag skrev detta och mitt ansikte förvreds’”, *HS* 29.3.2021 (på nätet 28.3).

fördöma vänstern, intersektionell ideologi, post-modernismen, genusteorin, feminismen med mera ovetenskapligt flum. Men eftersom det också flöt in en mängd kommentarer från meriterade forskare i samhällsvetenskaper och humaniora, såg sig *HS* småningom tvungna att göra en så kallad pudel, intervjua några sakkunniga och beteckna det märkliga ledarsticket som ett olycksfall i arbetet.

En av de tillfrågade i *HS* pudelintervju, Tammerforsprofessorn i genusforskning Anu Koivunen, ansåg att den omstridda ledaren gav en ”fördomsfull vrångbild” av universiteten och den vetenskapliga världen. ”Hur ska vi i fortsättningen förhålla oss till *HS* vetenskapspolitiska ställningstaganden, till exempel om högskolornas finansiering?” frågade hon och tillade enligt tidningens referat att det man idag diskuterar på universitet inte är ideologi, utan pengar.

Oklart blev ändå varifrån Saska Saarikoski har fått en så negativ bild av diskussionsklimatet inom dagens humanistiska forskning att han ville jämföra det med stalinistiska övertramp av 70-talets unga så kallade blåskjortor. Knappast är Moskva-kortet aktuellt den här gången?

Om det åtminstone delvis stämmer att intersektionellt tänkande och terminologi importerats från USA, så gäller detsamma för motståndet mot dessa i vissa läger så fasaväckande fenomen – om vi nu inte ska gå till europeiska länder som Ungern, som i fjol vägrade ratificera ett EU-papper mot kvinnovåld, en konvention som enligt Viktor Orbáns regim uttrycker ”destruktiv genusedologi”.

Till exempel det pejorativa begreppet ”politiskt korrekt” (PK) har sin bakgrund i konservativa amerikanska universitetsstrider mot bland annat feminism, marxism, antirasim och postkolonialism. I Sverige har *Svenska Dagbladet*-debattören Ivar Arpi ivrigt förfäktat tesen att den akademiska friheten också i hans land är under attack från hetska och enögda ”genusedologer”. (Arpis plattform var länge ledaravdelningen på *SvD*, men efter att i fjol ha sadlat om till nättidningen *Bulletin*, ett högerprojekt som omedelbart havererade, är han nu tillbaka i *SvD* som krönikör.) Arpis skrift *Genusedoktrinen* (2020, tillsammans med Anna-Karin Wyndhamn) har i och för sig fått medvind av många

tragikomiska exempel på ”kränkta” studerande som efter USA-modell anmäler sina lärare och kräver ”trygga zoner”, fria från historiska fakta och texter som nämner våld, innehåller ”n-ordet” eller annars kan upplevas som obehagliga. Mediespektakel som fördömandena 2012 av Stina Wiréns svarta seriefigur Lilla hjärtat, eller debatten i februari i år kring att en ljus sal i Konstfacks byggnad i Stockholm av tradition kallas ”Vita havet”, kan läggas till denna absurda exempelsamling. Tyvärr ger sådant trams alarmister som Arpi vatten på deras kvarnar.

Recensenter av *Genusedoktrinen* påtalade bokens anekdotiska bevisföring och ifrågasatte föreställningen om en allomfattande totalitär ”doktrin”. Men givetvis pågår kampen om själarna på många plan. I Finland har Grundfinnarna uppmanat elever att rapportera till partikansliet om till exempel en lärare skulle uttrycka sig negativt om partiet. Lärarnas fackförbund OAJ fördömer i sin tur den här typen av angiverikampanjer (YLE 13.1.2021).

Débâclet med *HS* märkliga ledarstick visar i alla fall att vetenskapsjournalistiken har en hel del att ta igen när det gäller att förmedla hur man idag tänker inom humaniora och samhällsvetenskaper. Nyligen gjorde filosofen Nora Hämläinen en viktig insats för att punktera överdrivna och okunniga föreställningar om ”postmodernismens” påstådda skadlighet.⁶ En motsvarande undersökning skulle behövas av verkligheten bakom de populistiska ryktena om en intersektionell genus-stalinism, i full fart med att förstöra universitetens ’frihet’. En artikelserie i den vägen kunde till exempel *Helsingin Sanomats* vetenskapsredaktion ta itu med för att putsa upp tidningens nu lite skamfilade fasad.

Dessutom är det dags att resolut avförtrolla begreppet intersektionalitet. För finlandssvenskar är det vardag: vi är den livs levande intersektionen mellan ett land (Finland) och ett språk (svenska).

27.5.2021

⁶ I *Nya Argus* 8/2019 återges inledningskapitlet ur Hämläinens *Är Trump postmodern? En essä om sanning och populism*, på nätet www.kolumbus.fi/nya.argus/2019/8/trump-postmodern-nya-argus-8-2019.pdf